

ИЗ ИНОСРТАНИХ АРМИЈА

ОРГАНИЗАЦИЈА СУВОЗЕМНИХ ЈЕДИНИЦА СОВЈЕТСКЕ АРМИЈЕ¹⁾

Стрељачке јединице

Према оцени неких аутора совјетска пешадија била је у току Другог светског рата знатно слабијег квалитета од других родова, а нарочито је заостајала за тенковима и артиљеријом. Ово се објашњава тиме што је Совјетска армија у току одбранбених борби 1941 и 1942 године изгубила велике масе добро обучених војника, а људство за попуњу било је полуобучено. У току 1943 и 1944 године у пешадију су укључиване партизанске јединице из ослобођених крајева без претходне обуке. Командовање у пешадији било је отежано због тога што добар проценат људства није разумевао руски, док су у артиљериским и тенковским јединицама били углавном Руси.

Међутим, сибирске дивизије, које су попуњаване из сибирских војних округа,²⁾ биле су много бољег квалитета.

Стрељачки корпус

Стрељачки корпус је обично тактичка јединица (у саставу армије), начелно без снабдевачких органа и неких већих административних функција. Он се обично састоји из 2—4 дивизије (једна може бити механизована), 2 артиљериска пука, до 1 инжењерског пука, ПА дивизије,⁴⁾ батаљона за везу и јединица служби. Његов састав може варирати у широким границама.

После рата квалитет совјетске пешадије знатно је побољшан — обука траје 2 године, а у јединицама МГБ³⁾ 3 године.

¹⁾ Овде се износе подаци који су били познати до краја 1949 године. Неки од ових података подударају се са подацима пуковника Луис Б. Елиа (види „Војно дело“ бр. 5/1950 године — чланак „Црвена армија данас“) неки их допуњују, а између неких постоји извесно неслагање.

²⁾ Војни окрузи су територијалне команде са великим штабовима који руководе свим јединицама и установама на својој територији (изузев неких специјалних). Гранични војни окрузи су тако организовани да се у случају потребе после извршене мобилизације могу брзо претворити у армију или групу армија (фронт). Данас у СССР има 21 војни округ, а 1945 године било их је 30. Три војна округа источно од Бајкалског Језера налазе се под тзв. Штабом Далеког Истока.

³⁾ Министарство државне безбедности.

⁴⁾ Није сигурно утврђено да ли стрељачки корпус има ПА дивизију. Неки аутори наводе да ПА дивизија нормално улази у састав армије.

Стрељачка дивизија

Стрељачка дивизија новог типа, са органским тенковским пуком и артиљериском бригадом, није настала тек по завршетку Другог светског рата, јер је дивизија сличног састава постојала још 1940, али се на Источно-европском фронту није показала као погодна. Сем тога, услед „вероломног“ напада хитлеровских армија на СССР, није могло доћи до стварања већег броја ових дивизија. Да би убрзало мобилизацију својих неколико стотина дивизија, руководство Црвене армије смањило је величину дивизије на половину, тј. на 9.000 људи и упростило њену организацију, задржавајући већи део јединица за подршку под непосредном командом армије.

После рата стрељачка дивизија такође има артиљериску бригаду и тенковски пук, а покретљивост јој је повећана. Као што наводи пуковник Б. Ели, јачина совјетске дивизије сада се цени на 11.000 људи. Према разним проценама на нову формацију преведено је свега око 50% дивизија, а све се неће ни преводити, нарочито планинске јединице. Поред тога, неке ће остати са коњском вучом, да би биле погодне за дејство на слабо комуникативном и беспутном земљишту.

Стрељачка дивизија има ове делове: штаб (250 људи), 3 стрељачка пука, артиљериску бригаду, тенковски пук, ПТ дивизион, ПА дивизион, извиђачки батаљон, батаљон за везу, инжењерски батаљон, хемиску чету, артиљериско-техничку, интендантску и друге позадинске јединице и установе.

Од основног наоружања стрељачка дивизија има:

24 топа 76 мм	81 минобацач 82 мм
36 хаубица 122 мм	52 средња тенка (са топом 85 мм)
16 самоходних топова 100 мм	18 ПА топова 37 мм
18 самоходних топова 76 мм	162 митраљеза
12 ПТ топова 76 мм	541 пушкомитраљез
36 ПТ топова 57 мм	243 ручна реактивна бацача (РРБ)
12 минобацача 160 мм	3 лака авиона за везу
18 минобацача 120 мм	

Дивизија располаже са близу 1600 разних моторних возила.

Као што се види, садашња стрељачка дивизија има велику ватрену моћ и маневарску способност, са прилично равномерно заступљеним средствима за подршку артиљеријом и тенковима. То је свакако последица искустава из Другог светског рата у коме је пешадија увек захтевала више тенкова, тенкови више пешадије, а обоје више артиљерије.

Стрељачка дивизија, са својим наоружањем, без ојачања, може да оствари густину од близу 70 артиљериских оруђа (укључујући и ПТ оруђа) и 35 тенкова и самоходних топова на 1 км фронта, ако би вршила пробој на фронту ширине 3 км.

Стрељачки пук има: штаб, 3 стрељачка батаљона, пуковску артиљерију, чету за везу, штабни, извиђачки, инжењерски и ПА вод, наставну јединицу МГБ, службе и око 200 моторних возила.

Бројно стање стрељачког пука износи око 2100 људи. Све његове јединице моторизоване су изузев 9 стрељачких чета (1100 пешака).

Стрељачки батаљон има штаб, 3 стрељачке чете, митраљеску чету, чету минобацача 82 мм, вод ПТ топова 57 мм, вод ПА митраљеза 12,7 мм (по неким подацима вод ПТ топова и вод ПА митраљеза чине мешовиту чету), вод за везу (од 25 људи), одељење за снабдевање (од 14 људи) и санитарско одељење (од 5 људи).

Стрељачка чета има команду чете (од 4—5 људи), 3 стрељачка вода (сваки вод има команду од 3 човека и 3 одељења), митраљески вод (3 одељења). Стрељачко одељење има 9 људи (командир, 4 стрелца и снајпер, нишанџија пушкомитраљеза, помоћник нишанџије и 1 стрелац за РРБ). Пушкомитраљез Дегтјарјова је основна ватрена снага одељења. Митраљеско одељење има 5 људи. Бројно стање чете износи 110 људи, а наоружана је, поред осталог, са 3 митраљеза, 9 пушкомитраљеза и 9 РРБ.

Митраљеска чета има 3 вода (сваки вод по 3 одељења, свако одељење по 1 митраљез).

Чета минобацача 82 мм има 3 вода (сваки вод по 3 одељења, свако одељење по један бацач).

Пуковска артиљерија има самоходну батерију од 6 оруђа 76,2 мм, минобацачку батерију од 6 минобацача 120 мм и ПТ батерију од 6 оруђа 57 мм. Радом пуковске артиљерије руководи начелник артиљерије пука. Према томе, стрељачки пук има следеће основно наоружање: 6 самоходних топова 76,2 мм, 12 ПТ топова 57 мм, 6 минобацача 120 мм, 27 минобацача 82 мм, 54 митраљеза, 18 ПА митраљеза, 81 РРБ и 93 пушкомитраљеза.

Артиљериска бригада има штаб од 20 људи, 2 мешовита артиљериска пука, 320 разних возила, радионицу, јединице за снабдевање, итд.

Један артиљериски пук има 2 дивизиона топова 76 мм (укупно 24 оруђа) и дивизион хаубица 122 мм (12 оруђа), а други пук има 2 дивизиона хаубица 122 мм (24 оруђа) и дивизион минобацача 160 мм (12 оруђа). Према томе, бригада има 24 топа 76 мм, 36 хаубица 122 мм и 12 минобацача 160 мм, а сем тога и 50 пушкомитраљеза. Неоспорно је да је овакав састав бригаде погодан због тога што су пукови оспособљени за решавање већег броја задатака, али и незгодан због прилично тешког снабдевања муницијом. Укупно бројно стање бригаде износи око 1800 људи.

Тенковски пук стрељачке дивизије има штаб (2 средња тенка), 5 чета средњих тенкова Т-34, самоходни дивизион топова 100 мм, извиђачку чету и службе. Према томе, тенковски пук је уствари комбинована јединица у којој тенковске чете стоје под непосредним руководством штаба пука, а батерије самоходних топова улазе у састав дивизиона самоходних топова. Пук је јак 700 људи, а има 52 тенка Т-34, 16 самоходних топова 100 мм и око 120 разних моторних возила.

Тенковска чета има 10 средњих тенкова (три вода по 3 тенка и 1 тенк у команди чете).

Дивизион самоходних топова има три батерије по 5 самоходних топова и 1 самоходни топ у команди дивизиона.

Извиђачки батаљон (400 људи) има две мотоциклистичке чете и једну чету оклопних аутомобила. Ратне извиђачке јединице биле су коњичке.

Инжињерски батаљон, у односу на ранији, има знатно јачи понтонски парк и већу техничку опрему (због повећања тонаже дивизије), али по мишљењу неких аутора још увек недовољан за овакву дивизију.

Настави се поклања велика пажња. Ради садејства и извођења заједничке обуке стрелачким јединицама се додељују: артиљерија, тенкови и авијација.¹⁾

Тенковске и механизоване јединице²⁾

Механизована армија (око 65.000 људи) обично има две тенковске и две механизоване дивизије и остале армиске делове.

Тенковска дивизија

За разлику од тенковских дивизија западних држава, ова дивизија има релативно мало пешадије у своме органском саставу.

Дивизија обично има: штаб, 3 пука средњих тенкова, пук тешких тенкова, мотострелачки пук, минобацачки пук, ПА пук, хаубички дивизион, дивизион ракетних бацача („Каћуше“), извиђачки батаљон, инжињерски батаљон, батаљон за везу, наставну јединицу МГБ и службе. Њено бројно стање износи око 10.300 људи и 1650—1700 разних моторних возила.

Тенковска дивизија има следеће основно наоружање:

44 тешка тенка (са топовима 122 мм)	52 минобацача 82 мм
205 средњих тенкова (са топовима 85 мм)	12 ракетних бацача 132 мм
12 топова 76 мм	22 ПА топа 37 мм
12 хаубица 122 мм	58 митраљеза
21 самоходни топ-хаубицу 152 мм	405 пушкомитраљеза
28 ПТ топова 57 мм	3 авиона за везу
42 минобацача 120 мм	

Мотострелачки пук тенковске дивизије (нешто преко 1900 људи) има штаб, 3 батаљона моторизоване пешадије, лаки артиљериски дивизион, минобацачки дивизион, ПА чету и остало. Располаже са 280 возила.

Мотострелачки батаљон има 3 стрелачке чете, батерију ПТ топова 57 мм (4 оруђа) и чету минобацача 82 мм (6 минобацача).

Артиљериски дивизион има 3 батерије топова 76,2 мм (12 топова).

Минобацачки дивизион има 2 чете минобацача 82 мм (12 минобацача) и једну батерију минобацача 120 мм (6 оруђа).

¹⁾ Годишњи план обуке приближно је овај: јануар, фебруар, март — основна обука; април, мај, јуни, јули — четна, батаљонска и пуковска обука; август, септембар — дивизиски маневри; октобар, новембар — армиски маневри.

²⁾ Совјетски назив је мотомеханизоване јединице.

Према томе, мотострељачки пук има 12 топова 76,2 мм, 12 ПТ топова 57 мм, 6 минобацача 120 мм, 30 минобацача 82 мм, 9 ПАМ и 105 митраљеза.

Минобацачки пук има штаб, 3 дивизиона минобацача 120 мм (36 оруђа) и око 500 људи.

Хаубички дивизион тенковске дивизије има 3 батерије хаубица 122 мм (12 оруђа) и око 350 људи.

Дивизион ракетних бацача 132 мм има 3 чете (по 2 вода, сваки вод по 2 бацача, тј. укупно 12 бацача) и око 200 људи.

Пук средњих тенкова (око 1200 људи) има штаб (2 тенка), 3 тенковска батаљона (по 21 тенк Т-34), мотострељачки батаљон (3 мотострељачке чете, ПТ батерију топова 57 мм од 4 оруђа и минобацачку чету од 6 оруђа 82 мм), ПА чету (9 ПАМ) и службе.

Тенковски батаљон има штаб (1 тенк) и 2 тенковске чете (у чети 3 вода по 3 тенка и у команди чете 1 тенк).

Према томе, у пуку средњих тенкова има 65 тенкова Т-34, 4 ПТ топа 57 мм, 6 минобацача 82 мм, 9 ПАМ, 6 митраљеза и 30 пушкомитраљеза и око 170 моторних возила.

Пук тешких тенкова (око 1300 људи) има штаб (2 средња тенка), 2 батаљона тешких тенкова ЈС-III (веома моћан тенк, тежине 50 тона са топом 122 мм), 1 самоходни дивизион топ-хаубица (21 оруђе 152 мм), митраљески батаљон, ПА батерију (6 ПА топова 37 мм и 6 ПАМ 12,7 мм), извиђачку чету, вод за везу и службе.

Батаљон тешких тенкова има штаб (1 тенк) и 4 чете по 2 вода (21 тенк).

Самоходни дивизион топ-хаубица има штаб и 4 батерије по 2 вода (21 оруђе).

Према томе, у пуку тешких тенкова има: 44 тешка тенка са топом 122 мм, 21 самоходни топ-хаубицу 152 мм, 6 ПА топова 37 мм, 6 ПАМ 12,7 мм, 8 митраљеза, 30 пушкомитраљеза и око 150 возила.

ПА пук има штаб, 1 ПА дивизион (4 батерије по 4 ПА топа 37 мм), ПАМ чету (4 вода по 4 ПА митраљеза 12,7 мм), службе и око 70 моторних возила.

Према томе, у пуку свега има 16 ПА топова 37 мм, 16 ПА митраљеза 12,7 мм и 6 пушкомитраљеза, тако да неки аутори сматрају да је то недовољно за ефикасну ПАО.

Механизована дивизија

Механизована дивизија има знатно више пешадије од тенковске дивизије, тако да је од ње и самосталнија у извршавању задатака. То је вероватно разлог што Совјети после рата дају знатну предност овој над тенковском дивизијом и што теже да формирају што више оваквих дивизија. Бројно стање дивизије износи 12850 људи и око 2.200 моторних возила.

Механизована дивизија има штаб (275 људи), 3 механизована пука, 1 пук средњих тенкова, 1 пук тешких тенкова, 1 минобацачки пук, 1

хаубички пук, ПА пук, дивизион ракетних бацача, извиђачки батаљон, инжињерски батаљон, транспортни батаљон, батаљон за везу, наставну јединицу МГБ и службе.

Од наоружања дивизија има:

23 тешка тенка (са топом 122 мм)	12 ракетних бацача 132 мм
138 средњих тенкова (са топом 85 мм)	32 ПТ топа 57 мм
42 самоходна топ-хаубице 152 мм	22 ПА топа 37 мм
36 топова 76 мм	58 ПА митраљеза
24 хаубице 122 мм	82 митраљеза
54 минобацача 120 мм	516 пушкомитраљеза
82 минобацача 82 мм	3 лака авиона за везу

Механизовани пук (нешто више од 2100 људи, као и стрељачки пук) има штаб, 2 мотострељачка батаљона, батаљон средњих тенкова (21 тенк), мешовити минобацачки дивизион (6 бацача 120 мм и 12 бацача 82 мм), артиљериски дивизион (12 топова 76,2 мм), чету ПАМ (9 митраљеза 12,7 мм), чету за везу, инжињерску чету, наставну јединицу МГБ (људство из свих јединица пука после једногодишњег курса иде у јединице безбедности) и службе.

Мотострељачки батаљон (565 људи) има штаб, 3 мотострељачке чете, минобацачку чету (6 оруђа), митраљеску чету (6 митраљеза) и ПТ батерију (4 топа 57 мм).

Према томе, у механизованом пуку има 12 топова 76 мм, 6 минобацача 120 мм, 24 минобацача 82 мм, 8 ПТ топова 57 мм, 21 средњи тенк, 9 ПА митраљеза, 12 митраљеза и 85 пушкомитраљеза.

Пук средњих тенкова истог је састава и наоружања као и тенковске дивизије.

Пук тешких тенкова има штаб, батаљон тешких тенкова (23 тешка тенка) и два самоходна дивизиона топ-хаубица 152 мм (42 оруђа). Састав ових и осталих јединица је као и код пука тешких тенкова тенковске дивизије.

ПА пук, извиђачки батаљон и остале механизоване јединице имају исти састав као и код тенковске дивизије.

Хаубички пук има штаб и 2 дивизиона са укупно 24 оруђа 122 мм са тракторском вучом и 670 људи.

Минобацачки пук има штаб и 2 дивизиона, у сваком 3 батерије по 6 оруђа, укупно 36 минобацача 120 мм.

Дивизион ракетних бацача има 12 вишецевних бацача 132 мм и око 200 људи.

Из изложених података види се да су тенковска, а нарочито механизована дивизија, јединице врло велике ударне снаге и ватрене моћи. Због тога се после рата у Совјетској армији јако форсира њихов даљи развој. Највећи недостатак ових јединица је у томе што имају јако слабе позадинске јединице, тако да се при снабдевању морају знатно ослањати на армиске позадинске органе.

Артиљериске јединице

У Совјетској армији поклања се нарочита пажња артиљерији. То се огледа и у томе што је начелник артиљерије у команди једне здружене јединице (као и начелник позадине) најстарији официр после начелника штаба, тако да је непосредно потчињен команданту јединице.

Сви се слажу у томе да је совјетски артиљериски материјал доброг квалитета, истрајан и балистички постојан, само што неки тврде да прибори за руковање и контролу ватре (радари, инструментални дивизиони, итд.) знатно заостају за онима код западних армија. Због тога је био потребан далеко већи утрошак муниције да би се постигли исти резултати који би се добили кад би руковање ватром било ефикасније.

У току Другог светског рата већи део артиљерије држан је у армиским рукама да би се повећала покретљивост и да би се на потребним отсецима створила тражена густина. Истина, у почетку рата већи део артиљерије придаван је дивизијама, али су тешки губици у материјалу — нарочито у квалификованим артиљериским официрима — присилили руководство Црвене армије да касније већи део артиљерије извлаћи из њих и да га задржи непосредно у армиским рукама. Дивизијама је према потреби придаван само најнужнији део артиљериских јединица из састава армиске артиљерије, али су те јединице и даље остајале под чврстом контролом армије. При крају Другог светског рата централизована употреба артиљерије постајала је све ређа због знатног пораста производње артиљериских оруђа и стварања новог артиљериског кадра. За руковођење већим артиљериским групама стварани су различити штабови. Тако, на пример: штаб артиљерије фронта често је био штаб артиљериског корпуса у коме је могло бити и до 80 артиљериских дивизиона.

Артиљериски корпус може имати: штаб, две артиљериске и једну ПА дивизију, једну или више артиљериских бригада, један или више артиљериских пукова, пук самоходних топова, минобацачки пук, извиђачки пук и пук за везу.

Артиљериска дивизија је променљивог састава и обично има штаб и 4—6 артиљериских бригада (на пример две топовске, две хаубичке, једну минобацачку и једну бригаду реактивних бацача, или може бити и нека друга комбинација). Штаб артиљериске дивизије нормално се формирао из штаба артиљерије армије (у Другом светском рату артиљериске дивизије биле су у рукама РВК, те су, према томе, имале своје засебне штабове).

Артиљериска бригада има 6 до 9 дивизиона који се могу (али не морају) формирати у 2—3 артиљериска пука. Она може бити у саставу артиљериске дивизије, артиљериског корпуса или самостална.

ПА дивизија обично има штаб, 3 лака и 1 тешки ПА пук, или 2 лака и 2 тешка пука. Дивизија има 16 ПА топова 85 мм, 72 ПА топа 37 мм и 64 ПА митраљеза, ако је састављена од 3 лака и 1 тешког пука. Она има око 2400 људи и преко 300 моторних возила. Обично, на сваку армију долази по једна ПА дивизија.

Коњичке јединице

И поред тешких губитака совјетска коњица успешно се борила са немачким армијама због тога што је била снабдевена довољним бројем ПТ топова и организована у мање, знатно покретније јединице. У суштини совјетска коњица је била пешадија на коњима.

Коњичка армија (око 65.000 људи) од два коњичка и једног механизованог корпуса постојала је само кратко време при крају 1944 и почетком 1945 године.

Коњички корпус (око 19.000 људи) имао је 3 дивизије и јаке оклопне и артиљериске јединице. Његов садашњи састав може бити: штаб, 3 коњичке дивизије, тенковски пук, пук самоходне артиљерије, ПА пук, минобацачки пук, извиђачки батаљон, инжињерски батаљон, батаљон за везу и службе.

Коњичка дивизија (4.650 људи и око 100 моторних возила) има штаб, 3 коњичка пука, артиљериски пук, ПА батерију (6 оруђа 37 мм), извиђачки ескадрон, инжињерски ескадрон, ескадрон за везу и службе.

Према томе, коњичка дивизија има: 12 топова 76 мм, 12 хаубица 76 мм, 12 ПТ топова 57 мм, 6 ПА топова 37 мм, 36 минобацача 82 мм, 12 минобацача 120 мм, 9 ПАМ, 49 митраљеза и 172 пушкомитраљеза.

Као што се види, коњичка дивизија по саставу и наоружању више личи на коњичку бригаду. У току рата број ПТ оруђа у коњичкој дивизији непрекидно је растао, тако да је касније била способна да се успешно бори са немачким тенковима.

Коњички пук коњичке дивизије има 1140 људи, 1180 коња и 120 возила са коњском вучом. Састоји се из штаба, 4 коњичка ескадрона, митраљеског ескадрона (16 митраљеза), минобацачког ескадрона (12 оруђа 82 мм), хаубичке батерије (4 оруђа 76 мм), ПТ батерије (4 ПТ топа 57 мм) и вода ПАМ (3 митраљеза).

Артиљериски пук коњичке дивизије има штаб, дивизион од 12 топова 76 мм и дивизион од 12 минобацача 120 мм.

И поред успеха совјетске коњице у Другом светском рату и њени традиција, 1949 године смањен је број коњичких дивизија за једну трећину у односу на 1941 годину. Али, то не значи да ће Совјети у том погледу извршити још неке битније промене.

Ваздушно-десантне групе

Прве падобранске јединице појавиле су се на маневру Црвене армије у околини Вороњежа и Москве 1930 године. Широко организованим радом „Осовиахим“-а, који је од тада спровођен на целој територији СССР, за неколико година припремљено је више десетина хиљада падобранца. (Према неким подацима у СССР било је 1934 године 22.000, 1936 године 60.000, а 1937 године 100.000 падобранца). Због тога су падобранци масовније употребљавани у низу маневара пре рата (нарочито код Кијева 1936 и у Белорусији 1937 године). Међутим, у току Другог светског рата Црвена армија у том погледу није дала оне резултате који су се очекивали од њених ваздушно-десантних јединица. Оне су великим делом биле истро-

шене у одбранбеним операцијама 1941 године, а остатак је употребљен као јуришна пешадија. Сем тога, употреба ваздушно-десантних јединица била је отежана због тога што на Источном фронту у току целог рата није била осигурана потпуна надмоћност у ваздуху (као неопходан услов за њихово успешно дејство) ни са стране Немаца ни са стране Совјета.

Ваздушно-десантна бригада (3400 до 4200 људи) имала је штаб, 4 падобранска батаљона, артиљериски дивизион (ушао у састав бригаде тек у току рата), ПТ дивизион, извиђачку чету, инжињерску чету, чету за везу, ПАМ чету, ПА батерију или мешовиту ПА јединицу.

Падобрански батаљон (око 700 људи) имао је штаб, 3 падобранске чете (свака приближно по 120 људи), митраљеску чету (90 људи и 12 митраљеза 7,62 мм), минобацачку чету (око 100 људи и 6 минобацача 82 мм) и ПТ чету (са ПТ пушкама).

ПТ дивизион имао је око 200 људи и 16 ПТ топова 45 или 57 мм. ПА чета или батерија састојала се из 6 ПАМ 12,7 мм или 6 ПА топова 37 мм или мешовито.

Инжињерска и чета за везу имале су по 60 људи у два вода.

Како изгледа, тек после рата формиране су и ваздушно-десантне дивизије.

А. Б.